

terveket, továbbá a másutt létező vagy tervezett hálózatokat. Eredményként a Könyvtár várhatóan alkalmas lesz a sikeres hálózatfejlesztéshez szükséges összetevők meghatározására.

A tervjelentésben helyet kap: a Könyvtár szerepének 5–7 éves perspektívája; prioritást szánva az olyan lépéseknek, amelyek e szerep betöltéséhez szükségesek; a könyvtár helyzetének és terveinek, a vizsgált hálózati rendszereknek összegezése; fontosabb jellemzőik és eredményeik; a fejlődéshez szükséges összetevők azonosítása; az LC nemzetközi szerepének megítélése; az országos bibliográfiai apparátus iránti igény és az LC ezen belüli szerepe; a bibliográfiai ellenőrzéshez szükséges kiadványok és szolgáltatások jegyzéke; a jövő országos központi katalógusának leírása.

A terv irányítására tanácsadó testületet hoznak létre. A vizsgálattal kapcsolatban az NCLIS 1976-ra törvényjavaslat előterjesztését tervezi.

/Library of Congress Information Bulletin, 34. k. 32. sz. 1975. p. 317, 319./

Sárdy Péter

* * *

Műszaki és politikai szempontok kölcsönhatása a nyugat-európai tudományos és műszaki információs hálózat kiépítésében

Az OECD információpolitikai csoportja tanulmányt készített a címben jelzett témáról. Az igen széles körű tanulmány három fő szempontja:

a hírközlésnek, illetve a számítógépes információkérés eljárásoknak új információs technológiák kialakulására vezető műszaki fejlődése;

a tudományos és műszaki irodalom mennyiségének exponenciális növekedése és az információs igények minőségi változása, nevezetesen eltolódása a bibliográfiai információtól az integrált információ és az adatszerű tájékoztatás felé;

szervezeti és intézményi keretek, amelyek közt a műszaki és gazdasági tényezők hatnak.

A munka első fázisában a szakértői csoport főként az első tényezőt vizsgálta. Ennek megfelelően az első fázisban „hálózat” alatt konkrét fizikai hálózat (pl. telefonvonalak hálózata) értendő, amely azonban a tágabban értelmezett hálózat egy része lehet.

A vizsgálat fontosabb hipotézisei:

a tudományos és műszaki információk mennyisége továbbra is exponenciálisan növekszik, s így az információterjesztés nehézségei még bibliográfiai tájékoztatás esetén is csak számítógéppel oldhatók meg;

az igények már jelenleg is észlelhető változása a jövőben meggyorsul, rohamosan előtérbe kerülnek az interdiszciplináris és a multidiszciplináris információk;

az interaktív keresés az egyetlen eljárás, amelynél a keresés eredményét a felhasználó közvetlenül alakíthatja szükségletei szerint.

A vizsgálat elsősorban a nyugat-európai helyzetre támaszkodott s csak korlátozott mértékben vette figyelembe más országok (főleg az USA és Japán) információs hálózatait.

A probléma megközelítését illetően az egyes országok közt jelentős eltérések észlelhetők. Svédországban együtt kívánják fejleszteni a tudományos és műszaki információ szervezetét és az azt szolgáló távközlési eszközöket. Franciaországban és az NSZK-ban a hangsúly a szervezeti infrastruktúra biztosításán van. Nagy-Britanniában viszont a felhasználói igények, illetve a költségek felől közelítik meg a fejlesztés kérdéseit. Figyelemre méltó, hogy az információs ipar az egyes országokban általában vezető szerepet játszik az információs hálózatok kiépítésében, akár önállóan, akár az állami információpolitikai szervekkel karöltve. Az egyes országok egymástól eltérő fejlesztési alapelvei nem szükségképpen állnak szemben egymással, eredményeik jól kiegészíthetik egymást.

Nemzetközi mércével mérve a technikai hálózatfejlesztés terén a legnagyobb erőfeszítéseket az ESRO (European Space Research Organization = Európai Űrkutatási Szervezet) tette, de figyelemre méltó a svéd MEDLINE központnak a skandináv országokra és Lengyelországra kiterjedő tevékenysége is. Igen széles körűek az Európai Gazdasági Közösség hasonló elképzelései.

Az információs hálózatok költséghatékonyságára vonatkozó vizsgálatok – figyelembe véve a gépi adattárak évi kb. 3 millió tétel növekedési ütemét – arra mutatnak, hogy retrospektív keresésre a szakaszos üzemmód nem gazdaságos (bár SDI-rendszerekben, különlegesen a feladathoz készült programokkal még az lehet). On-line rendszerekre vonatkozó adatok szerint a fenti évi növekménynek megfelelő, 10^9 karakterből álló adatbázisban 100 terminál és havi 1000 keresés esetén az összköltségeknek csak 16%-a a terminál költsége és 8% a gépidő ára. A keresésenkénti átlagköltség és a keresések száma ellentétes irányban változik: minél jobban kihasználta a rendszer kapacitása, annál olcsóbb egy keresés. Az átlag költség azonban más tényezőktől is függ, pl. az interaktivitás fokától, a keresési időtől, ami viszont a keresés eredményességét is befolyásolja. Épp ezért az összehasonlításához inkább a rendszer által nyújtott és hasznosnak ítélt információ bitenkénti költségét kellene használni. Figyelembe kell venni továbbá a hálózat földrajzi terjedelmét, a távközlési költségeket, a hálózat bonyolultságát stb.

A fenti tényezők közül a vizsgálat első szakasza a távközlési költségekre tért ki. Az egyes országok igen eltérő vonalbérleti rendszerei és tarifái miatt ez a

OSZTÁLYOZÁS

probléma igen bonyolultnak bizonyult és túl is terjed a szakértői csoport feladatkörén. A CCITT (Comité Consultatif International Télégraphique et Téléphonique = Nemzetközi Táviró- és Távbeszélő Tanácsadó Bizottság) szintén foglalkozik a témával. Érdekes tapasztalat, hogy egy telefonvonal kilométerenkénti bérleti díja ugrásszerűen (kb. 3–6-szorosan) megnő, ha országhatárt lép át. Ha a nyugat-európai árakat az USA-val vetjük össze, utóbbinál a vonalköltségek csak nagyjából egyenlővé teszik ki az európaiaknak. Nem lehetetlen, hogy a távközlési műholdak alkalmazása a kommunikációs költségeket jelentős mértékben csökkenteni fogja.

Ha az Európában ma még kevésbé elterjedt, tárcsázással létrehozható összeköttetésen alapuló információs hálózat költségeit vizsgáljuk, az utóbbi számottevően időigényesebb volta miatt a keresésenkénti költség valamelyest növekszik. Úgy tűnik, hogy amíg a kétféle vonalhasználat tarifái közt nincs jelentős különbség, a kétféle keresés költségei sem térnek el lényegesen egymástól.

A vizsgálat első szakaszának tapasztalatai szerint tudományos és műszaki információs hálózatok általános elterjedése Európában a 80-as évek közepére várható. Valószínű azonban, hogy míg az óriási (és ezért gazdaságos) amerikai hálózatok technikai részei átvihetők Európára, addig gazdaságossági számításai aligha, legalábbis a jelenlegi távközlési tarifák mellett.

Az európai hálózat kialakíthatóságáig terjedő időre négy alternatív javaslat:

1. átengedni a feladat megoldását üzleti vállalkozásoknak;

2. létrehozni a tudományos és műszaki információs rendszerek fenntartóinak konzorciumát valamely nemzeti vagy nemzetközi hatóság koordinálása alatt;

3. felhasználni a meglévő kísérleti hálózatokat;

4. koordinálni és a kívánt irányba fejleszteni a meglévő, ill. tervezett hálózatokat.

(Feltehetően a legutóbbi az optimális megoldás, amely a két előző alternatívával kombinálva is létrejöhet.)

Az első alternatíva kivételével az összes többi a jelenleginél nagyobb aktivitást és néhány probléma sürgős megoldását igényli (pl. műszaki kompatibilitás biztosítása, a hálózat csomópontjainak megfelelő megválasztása, az optimális bonyolultsági fok meghatározása).

/Tidskrift för Dokumentation, 31. k. 1. sz. 1975. p. 8–18./

Sárdy Péter

* * *

Egy teaurusz és az ETO összekapcsolása

Lengyelországban a színesfémekre kidolgozott teaurusz (terjedelme: 3543 deszkriptor és 1335 tiltott szó) egyes deszkriptoraihoz hozzárendelték a megfelelő ETO-jelzeteket. A vállalkozást – a teaurusz A–D betűvel kezdődő deszkriptorainak alapul vételével – részletesen értékelték. Az 529 deszkriptornak összesen 673 ETO-jelzet felelt meg. (Több megfelelés esetén az egyes deszkriptoroknál megjelölték az elsősorban alkalmas ETO-jelzetet).

Az értékelés eredményeit az alábbi táblázatok mutatják:

1. Milyen ETO-jelzetek feleltek meg az egyes deszkriptoroknak?

egyszerűek	370 esetben	54,97%
kiterjesztettek	87 esetben	12,93%
összetettek	95 esetben	14,12%
korlátozottan közös		
alosztást tartalmazók	87 esetben	12,93%
közös alosztást		
tartalmazók	34 esetben	5,05%

2. Milyen volt az egyes ETO-alosztályok részesedése a deszkriptoroknak való megfelelésben?

541/547	177 esetben	26,30%
62	164 esetben	24,37%
661/668	83 esetben	12,33%
53	75 esetben	11,15%
548/549	39 esetben	5,79%
669	37 esetben	5,50%
egyéb alosztályok	98 esetben	14,56%

3. Egy deszkriptort hány ETO jelzettel lehetett kifejezni?

382 deszkriptort	1 ETO-jelzettel	72,21%
81 deszkriptort	2 ETO-jelzettel	15,36%
26 deszkriptort	3 ETO-jelzettel	4,94%
8 deszkriptort	4 ETO-jelzettel	1,53%
2 deszkriptort	5 ETO-jelzettel	0,38%
2 deszkriptort	6 ETO-jelzettel	0,38%
28 deszkriptort	ETO-jelzettel nem lehetett kifejezni	5,20%